

VARDENE SOM OMTALES HER UNDER ARKFANEN 'Varder' er alle registrert i Riksantikvarens kulturminnebase Askeladden. For detaljer se under hver enkelt varde.

Biskopsvarden er avmerket første gang på kartet «Orbis Arctoi nova et accurata delineato» (Bure 1635). Kartsignaturen viser til et hus, samt teksten Biskopsvarde. Dette kartet har også avmerket elvene Bjoreio, Krekkja og Grøna (Bior Elf, Krecken Elf og Gron Elf), samt Halne.

Også kartet «Nova et accurata Tabula Episcopatum, Stavangriensis, Bergensis et Asloensis» (Janssonius 1636), viser det samme som ovenstående kart, bortsett fra kartsignaturen på dette kartet viser til en varde.

Det er verd å merke seg at kartet «Diæcesis Stavangriensis & partes aliquot vicinæ» (Blaue 1640), som er kjent som «Scaveniuskartet» ikke har avmerket tilsvarende topografiske detaljer om vardene og elvene.

Biskopsvarden og Hammers varde finnes avmerket i Hardanger på kartet «Christiansand Stift: afdeelt udi amter», (Blix Hammer 1776) som «Biscops Warde» og «Warde». Som forelegg brukte trolig Blix Hammer Melchior Ramus sitt angivelige kart over Bergen stift fra 1690.

ARKEOLOGENE ELLEN ANNE PEDERSEN OG HÅVARD HOFTUN, Buskerud fylkeskommune, var med meg på en befaring på vardene i 2011. Ellen Anne Pedersen beskriver Biskopsvarden og Hammers varde: Både Hammers varde og Biskopsvarden har kraftige fundament som viser at de en gang både har vært større enn de er nå (i basen) og at begge har hatt en tilnærmet kvadratisk grunnplan.

Fundamentene var på begge steder sterkt overgrodd, og dette er det viktigste argumentet som taler for høy alder. På nordsiden av Hammers varde og i ly av denne har det dessuten dannet seg en liten opphopning, trolig består den av jord-, sand- og gruspartikler som i årenes løp har havnet der ved hjelp av rennende vann, regn og vind. Her vokser det nå gras, til forskjell fra omgivelsene som enten er bart fjell eller sparsom lyngvegetasjon. Denne opphopningen, som høyst sannsynlig er dannet etter at varden kom på plass, tyder også på en viss alder.

I begge varder er det brukt et utvalgt byggemateriale av ganske store og temmelig jevnstore steinblokker – helt ulikt varder langs stier som er merket i moderne tid.

Fellestrekk i oppbygging og siktelinjen mellom de to vardene taler for at de hører sammen i et felles veisystem. Hammers varde henvender seg mot et svakt men synlig gammelt slep, og dette sleet kan følges mer eller mindre sammenhengende i terrenget videre vestover.

Strengt tatt er det umulig å datere et kulturminne bare ved besiktning, men disse vardenes fundamenter har avgjort et "gammelt" preg. Dette er et avgjørende trekk, for bilder av vardene fra begynnelsen av 1980-årene antyder at de er rekonstruert og rettet opp noe siden den gang.

På grunn av beliggenheten kan vi slutte at de neppe har noe med 1700-tallets oppmålingsvirksomhet å gjøre, i alle fall kan Hammers varde ikke ha inngått i et slikt system, siden den ligger så lavt i terrenget, og sannsynligvis ikke Biskopens varde heller.

Per Bremnes' gjennomgang av skriftlige kilder og gamle kart viser at det utvilsomt har eksistert en Biskopsvarde, som kan ha fungert som skiftested/skyssted for hester og reisefølge for biskopen på vei fra Eidfjord til Hallingdal. Tilsvarende Biskopsvarde/skyssted er beskrevet av Oslo-bispen Jens Nilsson på fjellet mellom Rollag og Tinn prestegjeld. Biskopsvarden ligger nettopp ved Skiftesjøen, på vannskillet mellom vest og øst, og navnet kan ha en dobbel betydning – skiftet kan speile både vannskillet og en tidligere grense mellom Eidfjord og Ål.